

Nummer 13, november 2021

Kort over KaDEr

KaDEr (Karakteristiek en Duurzaam Erfgoed) is een project van provincie Gelderland en TU Delft waarin we duurzame restauratiemethoden, materialen en werkwijzen in de praktijk toetsen. KaDEr meet effecten en resultaten en deelt deze kennis met monumenteigenaren, restauratiebedrijven en erfgoedorganisaties. KaDEr stimuleert monumenteigenaren het gebouwde erfgoed duurzaam in stand te houden met respect voor de monumentale waarden, de economische en de maatschappelijke functie van erfgoed. De resultaten van het project vormen input voor het erfgoedbeleid van de provincie.

*Binnen KaDEr zijn **Living labs** op verschillende schaalniveaus opgezet. Dat zijn locaties waar gerestaureerd wordt en tegelijkertijd onderzoek in de praktijk plaatsvindt. Zo is bijvoorbeeld een gemeente betrokken bij een binnenstad waarin het erfgoed vertrekpunt is voor een vitale stad. Gaan historische landgoederen met ons op zoek naar hun rol en functie in nieuwe tijden. En zoeken eigenaren van religieus erfgoed samen met studenten naar een nieuwe toekomst.*

We keken er zo naar uit.....Het symposium *Duurzame toekomst monumenten* op 2 december, maar het gaat helaas niet door!

Door het grote aantal coronabesmettingen en de maatregelen om de zorg niet nog meer te belasten, hebben we geen andere keuze. Het symposium was voor ons hét moment om alle opgedane kennis en ervaring te delen met een grote groep professionals. De omstandigheden dwingen ons de 'live' ontmoeting af te zeggen. Dat betekent dat we het project KaDEr; vier jaar samenwerking TU Delft en Provincie Gelderland, op een andere manier zullen afsluiten.

We gaan ervoor zorgen dat al ons materiaal te raadplegen is via www.erfgoedalliantie.nl. We informeren u in december over de laatste updates en over mogelijke samenwerking die we in de toekomst op kleine schaal met de TU Delft willen oppakken. We hadden u graag in persoon ontmoet. Dat gaan we zeker nog doen, maar niet vanuit KaDEr en niet meer dit jaar.

Op de valreep: webinar *Klimaatadaptatie op historische landgoederen* 17 november, u kunt nog deelnemen.

Webinar 'Building Resilience: Monitoring and adapting historic estates to climate change risk'. Op 17 november organiseert de provincie Gelderland samen met National Trust een Engelstalig webinar over klimaatadaptatie op historische landgoederen. De focus ligt op het monitoren van de gevolgen van klimaatverandering en op strategieën voor de aanpak. Deskundigen laten hun licht schijnen op de problematiek,

belanghebbenden nemen deel aan een panelgesprek. Het webinar is onderdeel van het Interreg-project Innocastle. Wilt u deelnemen? Kijk op

<http://www.interregeurope.eu/innocastle/news/news-article/13328/webinar-on-historic-estates-and-climate-change/>

Kansenkaart voor kerken Oost-Achterhoek.

In een deelproject van KaDEr zijn 20 kerken in de drie gemeenten Aalten, Oost Gelre en Winterswijk bestudeerd. In dit project is de bestaande toestand van de kerken beschreven. Daarna zijn de eisen en wensen van betrokken stakeholders geïventariseerd, en zijn nieuwe initiatieven in kaart gebracht. Met deze gegevens is een evaluatie en waardestelling opgesteld, en zijn de kansen voor nieuw gebruik besproken.

Kerken zijn bijzonder ten opzichte van ander vastgoed. Dat komt vooral door hun betekenis en waarde voor de lokale samenleving, door de vaak vele belanghebbenden en complexe relaties tussen de verschillende belanghebbenden. Vaak gaat het ook om gebouwen met een hoge architectonische, historische, culturele en symbolische waarde.

In dit deelproject van KaDEr zijn voorstellen gemaakt voor mogelijk nieuw gebruik van de kerken. Daarbij is zoveel mogelijk rekening gehouden met de eisen en wensen van betrokkenen, met kansen voor nieuw gebruik, en met de waarde van de gebouwen. Het rapport van dit deelproject presenteert een stappenplan. Het is een hulpmiddel om ook andere kerken te analyseren, om de kansen voor herbestemming te evalueren en te komen tot nieuwe kansen voor leegkomende kerken. Het rapport wordt nu besproken in de gemeenteraden van de betrokken gemeenten en is vanaf december te vinden op www.erfgoedalliantie.nl/kader

Stevenskerk 'doorgelicht'

In het verlengde van het deelproject financiële duurzaamheid van het project KaDEr waarbij de Stevenskerk in Nijmegen en de Eusebiuskerk in Arnhem onderwerp van onderzoek zijn, gaat student Franziska Mack, Bouwtechniek & Bouwfysica en Heritage & Architecture, het komende jaar door met een individueel afstudeerproject. Onder leiding van Eric van den Ham en Nicholas Clarke zal Franziska zich concentreren op de energetisch verduurzaming van de Stevenskerk. Heel gericht gaat ze kijken naar de mogelijkheden van de vensters met glas in lood. Hoe kun je die verduurzamen, welke mogelijkheden en onmogelijkheden komen daarbij naar voren? Zij zal daarnaast ook onderzoek doen naar technische mogelijkheden om de algehele warmtevraag van de kerk te verminderen.

Roadshow Energie Elburg op volle kracht verder

Begin september is in Elburg de driedaagse KaDEr energieroadshow gehouden. Dat leverde een Engelstalige QuickScan op van de mogelijkheden voor de energietransitie van Elburg-Vesting. Betrokken partners en de gemeente organiseren nu bijeenkomsten om resultaten te delen en beweging te houden in het proces van de energietransitie.

Op 28 oktober vond een bijeenkomst plaats van het netwerk *Noordwest Veluwe verduurzaamt* en op 2 november met stakeholders van de vesting. In beide besprekingen waren de reacties positief. De QuickScan wordt ervaren als breed omvattend, uitdagend en uitnodigend. Vooral de oplossing van een hoge temperatuur warmtenet is positief ontvangen. Een dergelijke aanpak is technisch mogelijk en

voorkomt dat de eigenaren van woningen in de vesting allerlei individuele dure en soms onnodige investeringen doen. Zeker in de huidige tijd van hoge gasprijzen, moet het mogelijk zijn voor dit plan voldoende draagvlak te vinden, waarbij de kosten kunnen worden gedragen door bewoners en gemeente gezamenlijk. Dan moet er wel aan enkele basisvoorwaarden worden voldaan, waaronder ook het opzetten van een eigen nutsvoorziening voor de vesting, die de exploitatie op zich moet nemen. Het realiseren van een dergelijk initiatief betekent dat gemeente en belanghebbenden (bewoners, ondernemers, eigenaren) gezamenlijk en transparant optrekken in een zoektocht naar de duurzame toekomst van Elburg-Vesting. Deze conclusie wordt breed gedragen.

Engelstalige

presentatie: <https://www.erfgoedalliantie.nl/kader/onderzoeken+en+verslagen/documenten/default.aspx#folder=2044793>

Twee korte video's met een toelichting over de roadshow energietransitie in Elburg:

<https://www.erfgoedalliantie.nl/kader/videos+living+labs/default.aspx>